

Osma bienalna konferenca Policing in Central and Eastern Europe: Social Control of Unconventional Deviance, Maribor, september 2010

Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru je med 22. in 24. septembrom 2010 v Ljubljani gostila bienalno konferenco *Policing in Central and Eastern Europe - Social Control of Unconventional Deviance*. Tokrat že osmo bienalno konferenco je s svojimi prispevki sooblikovalo 145 avtorjev iz 20 držav sveta. Predstavljena dela so obsegala zelo raznolika področja, saj so udeleženci lahko izbirali med problemi ekološkega ogrožanja, oblikami obveščevalne dejavnosti pri zagotavljanju varnosti in obvladovanju kriznih situacij, organizirano in kibernetično kriminaliteto, nasiljem, kriminalističnim preiskovanjem, nacionalno in mednarodno obliko policijske dejavnosti ter mnogimi drugimi temami.

Slavnostno odprtje konference se je začelo z uvodnim govorom vodje organizacijskega odbora, dr. Andreja Sotlarja, ki je pozdravil vse udeležence in goste, predstavil cilje in namen konference Policing in Central and Eastern Europe ter izrazil zadovoljstvo nad dejstvom, da konferenca še nikoli ni gostila tako velikega števila prispevkov in avtorjev. Katarina Kresal, ministrica za notranje zadeve, je v slovesnem govoru izpostavila pomen varnosti in njenega zagotavljanja. Povedala je, da letošnji naslovi referatov in tudi reference njihovih avtorjev ponovno potrjujejo, da so znanstvena in strokovna dognanja o varnostnih dejavnikih in policijski dejavnosti nepogrešljiv del modre in smotrne varnostne politike. Ministrica je poudarila, da *“Slovenija leži na pomembnem geografskem križišču med jugovzhodno, srednjo in vzhodno Evropo. Po njenem ozemlju potekajo transportne poti, ki jih uporabljajo tudi organizirane kriminalne skupine za tihotapljenje ljudi in prepovedanega blaga, najbolj znana je Balkanska pot. Slovenija se zaradi svoje lege še bolj zaveda pomena mednarodnega policijskega sodelovanja. Zato je primerno, da je postala prizorišče zdaj že tradicionalnih mednarodnih konferenc o policijski dejavnosti v srednji in vzhodni Evropi.”* Govor je zaključila s sklepom, da je konferenca tudi dobra priložnost za poglobitev sodelovanja med znanostjo in stroko, ter čestitala organizatorjem in jim zaželela uspešno konferenco, polno novih in uporabnih idej. Zatem je vse zbrane v imenu rektorja Univerze v Mariboru in v svojem imenu pozdravil prorektor dr. Marko Marhl. Izrazil je presenečenje nad obsegom in vsebino konference, ki združuje strokovnjake iz vseh delov sveta. Izpostavil je pomen tovrstnih konferenc, ki predstavljajo mednarodno prepoznavne dosežke ter povezujejo Slovenijo s tujino in omogočajo pretok znanja ter rojevanje novih idej in rešitev. Zbrane so nagovorili tudi predstavniki drugih partnerskih institucij konference; dr. Daniel Ventre, predstavnik GERN-a,¹ dr. Edmund F. McGarrell, predstavnik Univerze v Michiganu,² in dr. Charles B. Fields z Univerze v

vzhodnem Kentuckyju³ so izrazili zahvalo in navdušenje nad konferenco ter poudarili pomen sodelovanja med institucijami. Na koncu je svečani zbor nagovoril še dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, dr. Gorazd Meško. Povedal je, da se obseg konference Policing in Central and Eastern Europe od njenega začetka, novembra 1996, vsako leto povečuje in predstavljene teme množijo. Predstavil je kratko zgodovino in razvoj fakultete, vse od Višje šole za notranje zadeve do danes, ko poleg dodiplomskega študijskega programa izvaja tudi študijske programe druge in tretje stopnje, osnovane na modelu vodilnih ameriških in britanskih univerz. Izrazil je veselje nad doseženim uspehom bienalne konference, vsem udeležencem pa zaželel prijetno in uspešno konferenco z veliko plodnih razprav in uporabnih rešitev.⁴

Na uvodnem plenarnem predavanju je Michael Levi poudaril pomen javno-zasebnega partnerstva v boju proti finančni kriminaliteti in opozoril, da se v preveliki meri poudarja policija kot glavna in edina zadolžena za preprečevanje finančne kriminalitete. O sodelovanju policije z drugimi institucijami in še posebej s skupnostjo je govoril tudi Tim Hope, ki je odprl razpravo o tem, ali je policija pravzaprav sploh uspešna pri preprečevanju kriminalitete; to je vodilo do naslednjega vprašanja – ali so pri preprečevanju kriminalitete morda uspešni strokovnjaki ali kdo sploh. Gorazd Meško je predstavil prispevek o odklončnosti v znanosti, kjer je izpostavil izzive in dileme, ki so jim podvrženi raziskovalci, izpostavljeni tekmovanju za objave, ter vse višja merila za uveljavljanje raziskovalcev. Pri tem je po-

¹ GERN – Groupe Européen de Recherches sur les Normativités; Francija.

² Michigan State University, ZDA.

³ Eastern Kentucky University, College of Justice & Safety, ZDA. Charles B. Fields je dekanu FVV UM v imenu guvernerja Kentuckyja podelil posebno priznanje za desetletno sodelovanje z Eastern Kentucky University, izmenjavo pedagoškega kadra, sodelovanje na podiplomskem študiju in soorganizacijo konference Policing od leta 2004 dalje.

⁴ Ob 37. obletnici delovanja je Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru generalnemu direktorju policije Janku Goršku podelila priznanje za karierno uspešnega diplomanta in se mu zahvalila za velik prispevek k razvoju varstvoslovja, pozitiven odnos do fakultete in prizadevanja za vzpostavitev partnerskega odnosa med fakulteto in njenimi strokovnimi javnostmi. Diplomantka Anja Oblak pa je prejela letno nagrado za raziskovalne dosežke FVV UM, saj je njena raziskava potrdila uporabnost računalniškega sistema BackTrack Suite™ pri ugotavljanju izvora krvnih madežev v kriminalističnem preiskovanju.

leg profesionalnosti izpostavil vrednote na področju znanosti in raziskovalnega dela, ki morajo biti temelj te dejavnosti.

Kibernetska kriminaliteta je bila rdeča nit drugega plenarnega zasedanja, kjer sta Daniel Ventre in Igor Bernik predstavila svoje ugotovitve ter sprožila živahno razpravo o tem, ali so kibernetske grožnje v večini resnične ali pa so le namišljene in proizvedene z namenom povečanja skrbi za varnost, ki vodi v lažjo obvladljivost množic in deluje v korist zasebnovarnostne industrije. Razprava se je dotaknila težav razlikovanja med terorizmom in aktivizmom ter vprašanja kraja kaznivega dejanja in krajevne pristojnosti organov pregona v primerih kibernetske kriminalitete, saj kibernetski napad nikoli ni usmerjen na tarčo v medmrežju, ampak je tarča vedno posameznik ali organizacija in njegov intelektualni um v realnem svetu.

Na predzadnjem plenarnem zasedanju je Petrus C. Van Duyne spregovoril o ohlapnih opredelitvah organizirane kriminalitete in njenih akterjev ter se spraševal, kdo pravzaprav v kontekstu organizirane kriminalitete ogroža in s čim. Zanimiva razprava je potekala v smeri raziskovanja organizirane kriminalitete, kjer je bila izpostavljena ključna dilema o tem, kako raziskovati – ali v skladu s prevladujočimi trendi ali kritično.

Zadnje plenarno predavanje je bilo postavljeno na konec kot zaključni del konference. Tako Bojan Dobovšek kot Antonija Petričušič sta izpostavila prepletenost formalnih in neformalnih dejavnosti oziroma legalnih in ilegalnih poslov v sodobni družbi. Kregar in Petričušičeva sta v prispevku še poudarila, da se soočamo s trendom, ko je kriminaliteta postala enaka poslovni dejavnosti oziroma je veliko poslovnih dejavnosti vse prej kot zakonitih in vsebujejo znake kaznivih dejanj. Bojan Dobovšek je dodal, da so tovrstni trendi najbolj opazni v turistični in gradbeni dejavnosti, kamor se stekajo dobički transnacionalne organizirane kriminalitete z namenom pranja denarja v obliki vlaganja v legalne posle. Še posebej na ozemlju osrednje in vzhodne Evrope drži rek: *“Vprašaj me kar koli, samo ne vprašaj me, od kod izvira moj prvi milijon.”* Predavatelja in udeleženci so bili podobnega mnenja in so izpostavili, da se je mehanizem obrnjenega dokaznega bremena v postopku zasega premoženja pokazal kot najučinkovitejša metoda v boju zoper organizirano kriminaliteto.

V treh dneh konference je osmim panelnim predavanjem sledilo 18 sekcij, v okviru katerih je bilo predstavljenih 86 prispevkov in ena delavnica o ekološki kriminaliteti in kriminologiji. Prav tako je v okviru konference Policing in Central and Eastern Europe potekal tretji delovni sestanek partnerjev⁵

⁵ Partnerji konzorcija eSec so: Univerza v Žilini, Slovaška; Univerza v Mariboru, Slovenija; Univerza Tomasa Bata v Zlínu, Češka; Univerza di Messina, Italija; Politehniški inštitut Leiria, Portugalska, in Univerza SudParis za telekomunikacije in management, Francija.

projekta eSEC⁶, ki so ovrednotili do zdaj izpolnjene cilje vzpostavljanja in izvajanja odprte spletne baze, kjer lahko strokovnjaki, ki delujejo na področju varnosti, po vsej Evropski uniji shranjujejo in izmenjuje svoje znanje, izkušnje in rezultate.

Na sekciji o ekološki kriminologiji in ogroženih okolja se je med udeleženci razvila živahna razprava o tem, da je uničenje okolja najpogosteje enovito in neponovljivo dejanje, katerega posledice so trajne. Študija Gamboe o požigih portugalskih gozdov v obdobju 2007–2009 je pokazala zelo visok delež namernih in vnaprej načrtovanih podtaknjenih požarov. Kot je pokazala že analiza kriminoloških teorij s področja ekološke kriminalitete, vse poti vodijo do namernega človekovega ravnanja zaradi doseganja dobička ali maščevanja in uničenja družbenih skupin na posameznem območju. O tem je govoril prispevek Daniela Ruiza o Ekocidu v močvirjih Mezopotamije, ko so privrženci Sadama Huseina načrtno izsušili in poteptali močvirja Mezopotamije, ki so bila zibelka človeške civilizacije Mezopotamcev in Sumercev pred več tisočletji, zato da bi uničili tamkajšnje prebivalce. Avtorji so opozorili, da mediji v tem in drugih primerih ekološke kriminalitete niso odigrali svoje vloge predstavnikov resnice in obveščanja javnosti. Še vedno se dogaja, da ekološka kriminaliteta ni dovolj zanimiva za medije, če ne povzroči množičnega uničenja ali smrtnih žrtev.

Na sekciji o kriznem upravljanju in upravljanju s tveganji so slovaški kolegi predstavili svoj šolski sistem s poudarkom na izobraževanju s področja civilne zaščite. Prispevek o ocenjevanju sistemov zaščite državne kritične infrastrukture sta avtorja zaključila z ugotovitvijo o pomembnosti vzpostavitve skupne evropske metodologije na področju kvantitativnega pristopa k zaščiti kritične infrastrukture. Predstavljene so bile tudi ugotovitve raziskave o praksi obvladovanja informacijskih tveganj v slovenskih organizacijah.

Prispevki sekcije o organizirani kriminaliteti so predstavili zelo zanimive vidike in rezultate opravljenih študij, med katerimi je bila v ospredju ugotovitev, da se tudi organizirana kriminaliteta ni uspela izogniti vplivom ekonomske krize, zaradi česar so tudi kriminalni šefi utrpeli nekaj izgub svojih finančnih vložkov. Kljub temu pa v različnih državah ugotavljajo, da je še vedno zelo težko slediti finančnim tokovom organiziranih kriminalnih skupin, saj so ti postopki še vedno zapleteni in velikokrat zahtevajo uporabo posebnih preiskovalnih metod in sredstev. Strokovnjaki se soočajo s problematiko prepletanja zakonitih in nezakonitih finančnih tokov, saj je povsod po svetu precej nemogoče ugotoviti, ali posamezna sredstva prihajajo iz legalnih ali ilegalnih virov. To razmerje v Evropski uniji niha med 20 in 50 odstotki.

⁶ eSEC – Competency Based e-portal of Security and Safety Engineering.

Makedonski kolegici Vesna Stojkowska in Natasha Jovanova sta na sekciji o nasilju predstavili preprečevanje nasilja v šolah v Makedoniji. Zanimivo razpravo o varnosti na nogometnih tekmah je sprožil prispevek o zagotavljanju javnega reda v sosednji Avstriji. Avtorji dveh prispevkov pa so se lotili nasilja na delovnem mestu, in sicer zaznavanja pomena nasilja na delovnem mestu in agresivnosti med policisti ter razlogov, pojavnih oblik in posledic psihološkega nasilja v Sloveniji na splošno.

Sekcija o kriminalističnem preiskovanju je predstavila različne vidike in pomembno vlogo kriminalistične preiskave kot take, še posebej v izrednih primerih, kot so delo pod krinko, primeri samomorilnih terorističnih bombnih napadov in preiskovanje organizirane kriminalitete z drogami, na kar so opozorili Željko Karas, Milan Žarković in Matthew Bacon. Darko Maver je opozoril na vlogo kriminalistike kot vede o preiskovanju konvencionalnih in nekonvencionalnih kaznivih dejanj ter izpostavil potrebo po razvoju kriminalistike kot znanstvene vede v slovenskem prostoru. V zadnjem prispevku se je Matija Mastnak postavil v vlogo raziskovalnega novinarja ter nanizal prednosti sodelovanja med preiskovalci (kriminalisti, inšpektorji, predstavniki Komisije za preprečevanje korupcije RS idr.) in novinarji. Tudi raziskovalni novinarji morajo povsod po svetu paziti na svojo lastno varnost, saj z razkrivanjem političnih afer in nezakonitih poslov velikokrat ogrožajo svoje lastno življenje in življenje svojih najbližjih.

Naslednja sekcija je obravnavala različne perspektive vedno pogostejših nekonvencionalnih oblik odklonskosti. Udeleženci so se seznanili z rezultati pilotske študije o sodnih primerih kriminalitete umetnin v Sloveniji, avtorji prispevka o davčnih goljufijah so predstavili stanje na področju preiskovanja in preprečitve davčnih goljufij v Sloveniji in Evropski uniji, predstavljen je bil prispevek o zlorabah kreditnih in bančnih kartic v Sloveniji ter prispevek na temo različnih oblik kriminalitete v slovenskih hotelih in motelih, za konec pa še pregled raziskovanj s področja nekonvencionalne odklonskosti v okviru slovenskega kriminološkega raziskovanja, ki mu je bilo v zadnjih desetletjih namenjeno kar nekaj prostora.

Na sekciji o viktimoloških perspektivah policijske dejavnosti, ki je bila tudi zadnja sekcija prvega dne, so se zvrstili prispevki o pogledih policistov na ravnanje z žrtvami, o policistih in travmatičnih dogodkih, samomorih med policisti ter nadzoru otrok v Veliki Britaniji; to je sprožilo razpravo o dilemi zasebnost – nadzorovanje in razmišljanja o morebitnem kršenju otrokovih pravic, ameriški kolegi pa so predstavili uspešen policijski program za ravnanje z duševnimi bolniki.

Na prvi sekciji drugega dneva konference, z naslovom Multidisciplinarna problematika, sta avtorja prispevka o zlorabi substanc predstavila študijo o uživanju tobaka, alkohola in marihuane med mladimi v osmih državah nekdanje Jugoslavije. Avtorji drugega prispevka so se lotili preučevanja strateške intervencije na področju preprečevanja trgovine z drogo, avtorja iz Makedonije sta predstavila značilnosti strahu pred kriminaliteto v njihovem glavnem mestu, avtorja zadnjega prispevka pa sta predstavila študijo s področja zagotavljanja varnosti in preprečevanja kriminalitete v okvirih socialne psihologije, teorije komunikacije in kognitivne znanosti.

Avtorji prispevkov v sekciji o korupciji in drugi udeleženci so se strinjali, da je protipravno pridobivanje koristi zaradi neposredno ali posredno obljubljenih, ponujenih, dane, zahtevane ali pričakovane koristi v zameno še vedno pereč in ponekod naraščajoč varnostni problem, ki razjeda vlada-vino prava. Tako državne kot tudi mednarodne organizacije, kot so Europol, Interpol, OECD⁷ in GRECO,⁸ igrajo zelo pomembno vlogo pri odkrivanju in razkrivanju različnih oblik institucionalizirane organizirane kriminalitete, še posebej korupcije.

Na tretji sekciji o nasilju so avtorji predstavili značilnosti storilcev in žrtev spolne zlorabe otrok v Sloveniji, ugotovitve mednarodne raziskave o nasilju nad ženskami, otroki in mladimi ter o zločinih iz sovraštva v pokonfliktni Bosni in Hercegovini. Slednji prispevek je sprožil debato o tem, kdo so žrtve in kdo storilci ter kakšne so možne rešitve; razprava je na koncu pripeljala do zaključka, da morata sprava in interes zanjo priti predvsem od ljudi samih. Večino mehanizmov restorativne pravičnosti so namreč vpeljali državni organi na pobudo mednarodnih institucij oziroma z njihovo podporo, kot je znano, pa gre v primeru BiH za družbo z visoko zahtevo po pravičnosti, a obenem nizko zmožnostjo njenega zagotavljanja.

V sekciji o policiji, policijskem delu in integriteti je bilo poudarjeno, da gre pri policistih za posebno subkulturo, kjer veljajo posebna pravila molka, hierarhije in disciplinskih ukrepov znotraj same skupine. Avtorji predstavljenih prispevkov so izpostavili ključno vlogo policijske organizacijske kulture in tipov vodenja v policijski organizaciji, s katerimi se velikokrat obvlada deviantnost znotraj policije kot tudi preprečuje nasilno ravnanje policistov zoper državljane v postopkih. Pri doseganju uspešnega vodenja oddelka znotraj policijske organizacije sta zelo pomembni izobraženost in izkušnost poli-

⁷ OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development.

⁸ GRECO – Groups of States Against Corruption.

cistov in njihovih vodij, še posebej pa so pomembni vodje, ki morajo biti dober zgled svojim podrejenim.

Zadnji dan konference je potekal v znamenju policijsko-varnostnih tem. Na sekciji o policijski dejavnosti, družbenem nadzorstvu in zagotavljanju varnosti sta bili poudarjeni vloga policije in vojske pri zagotavljanju varnosti državljanov. Avtorji prispevkov so razpravljali o različnih vidikih zagotavljanja varnosti ter zaključili, da pri varnostnem ozračju oziroma javnem mnenju ni pomembno, *kako* zagotavljati varnost, ampak *kaj oziroma kateri* so dejavniki ogrožanja varnosti.

Prav odzivi na kriminaliteto, kot enega izmed dejavnikov ogrožanja varnosti, so bili tema naslednje sekcije. Aleksander Jevšek je izpostavil pomen in vlogo na novo ustanovljenega Nacionalnega preiskovalnega urada znotraj slovenske policije. David T. Masiloane je predstavil študijo o militarizaciji policije v Južnoafriški republiki, ki se je pokazala kot uspešen odziv na problem korupcije znotraj policijskih vrst, segajoče vse do vrha, in jo je pozitivno sprejela tudi javnost. Študija Radomirja Zekavice in kolegov iz Srbije pa je pokazala, da sta policijska etika in integriteta na področju spoštovanja človekovih pravic pri policijskih postopkih z državljanji zelo nizki.

Sekcija o mednarodnih dimenzijah policijske dejavnosti in zagotavljanja varnosti je bila usmerjena na področje zagotavljanja in ohranjanja miru, ki je še vedno najbolj pereča tema sodobne družbe. Poleg vloge Nata in instrumentov policijskega sodelovanja na območju jugovzhodne Evrope so udeleženci izvedeli veliko o nasprotju med teorijo in prakso v mirovnih misijah ter o posledicah stresa, s katerimi se ubadajo pripadniki mednarodnih sil. Politika zagotavljanja miru je še vedno aktualna tema na ozemlju nekdanje Jugoslavije.

Sekcija o multidisciplinarnih vidikih je postregla z zelo raznolikimi, a enako pomembnimi oblikami ogrožanja varnosti. Avtorji so predstavili probleme kršitev varstva osebnih podatkov s strani policije, ogroženost potrošnikov zaradi nedovoljenih ali čezmernih prehrambnih dodatkov v živilih ter vlogo ekološke kriminologije in uporabo radarskih posnetkov ozemlja pri odzivanju na ogrožanje okolja.

Tema zadnje sekcije je bila kaznovanje in varnost. Vse tri predstavljene študije so potrdile, da kaznovanje nima zelenih učinkov, če ni izvršeno hitro in v čim krajšem možnem času po storitvi kaznivega dejanja. Da bi dosegli zelene zastraševalno-preventivne učinke kaznovanja, je po mnenju avtorjev predstavljenih prispevkov treba dopolniti in dosledno izvajati kriminalitetno in varnostno politiko, kamor spada tudi področje preprečevanja kriminalitete, seveda pa je vse odvisno

od usklajenega in temeljitega dela organov kazenskega pregonu in pravosodja.

Osmo bialna konferenca Policing in Central and Eastern Europe se je pokazala kot tradicionalno mesto predstavljanja in razprav o različnih vidikih družbenega nadzorstva, ki presega policijsko dejavnost. Vse tri dni konference je potekala formalna in neformalna izmenjava mnenj, idej, izkušenj, konceptov in izsledkov raziskav številnih znanstvenikov, raziskovalcev in strokovnjakov na širokem področju kriminologije, varstvoslovja, študij kazenskega pravosodja in drugih ved. Poleg tega je bilo podiplomskim študentom in mlajšim raziskovalcem omogočeno, da se v spodbudnem okolju preizkusijo v predstavitvah in razpravah ter si tako pridobijo pomembne izkušnje za osebno in profesionalno rast. Konferenca je poudarila nove ideje, teorije, metode in ugotovitve v številnih raziskovalnih ter strokovnih in delovnih področjih, povezanih z družbenim nadzorstvom konvencionalnih in nekonvencionalnih odklonskosti. Zbornik Policing in Central and Eastern Europe ima mednarodni indeks SSCI (Criminology & Penology), ki bo objavljen v nekaj mesecih po konferenci.

Ves čas konference se je krepila ideja o pomenu sodelovanja med raziskovalci, raziskovalnimi institucijami, pri čemer so bili v ospredju skupni raziskovalni projekti in kontekstualizacija znanja ter nujnosti povezovanja teorije s prakso, da bi se izognili trenutni zelo nizki stopnji povezanosti oziroma celo izključenosti akademskega okolja iz preučevanja družbenonadzorstvenih praks, s skupnim ciljem prepoznavanja sodobnih oblik ogrožanja in zagotavljanja varnosti. Slednji namen povezovanja akademskega okolja s prakso in poudarek pomembnosti izmenjave znanj in izkušenj na obeh straneh bo tudi eden od ciljev mednarodne konference *Criminalistics/Criminal investigation in Europe: State of the Art and Challenges for the Future*, naslednje mednarodne konference Fakultete za varnostne vede UM, ki si prizadeva tudi za razvoj kriminalistike v Evropi. Potekala bo 22. in 23. septembra 2011 v Ljubljani, pod okriljem konference Policing in Central and Eastern Europe.

Maja Jere in Katja Eman